

דף צא

הערות וציונים

'אלא מעתה חישוב להוציא כל ביתו הכי נמי דלא מיחייב עד דמפיק לכוליה?' — פירוש, כגון שקיפל כלי ביתו ובודעתו לקפל את כולם וסבר שכך עשה, והרי אינו מחשיבה כחבילה בפחות מכך, ולבסוף נמצא שלא היו שם כולם, האם נפטור אותו בגלל מחשבתו?! ('הדושי הר"ן). ובספר חדש האביב כתב לפרש קושית הגמרא, כגון אדם עשיר שאין חשוב בעיניו אלא הרבה).

— לפרש"י הקושיא היא על דברי אביי. ונראה לפרש: ללא דברי אביי, אמנם מבואר במשנה שמחשבת האדם הראשונה קובעת, אך אם חישוב להוציא כל ביתו כאחת ולבסוף הוציא מעט מעט, אין סברה שייפטר, כי בשעת הוצאה הלא החשיב כמות מעטה להוצאתו. אבל לפי אביי שייך מצב שהוציא בסתם ואעפ"כ לא בטלה מחשבתו הראשונה. ואם כן, באופן שחישוב להוציא את כל ביתו והוציא מעט מעט בסתם — ייפטר, שהרי לפי דעתו הראשונה אין לגביו חשיבות לכמות מועטת זו שהוציא.

'הוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה ונמלך עליה לאכילה... הוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה ונמלך עליה לזריעה...' — נקט האופן המצוי יותר, שלאחר שתפחה ונראתה לאכילה — נמלך לאכילה, וכן לאחר שצמקה נמלך לזריעה. (עפ"י מהרש"א).

ואם נמלך לאכילה ורק אחר כך תפחה לכגרוגרת, אפשר שתלוי הדבר בבעיה האחרונה האם יש 'דיחוי' לענין שבת. (וכן נראה לדייק מתוך דברי בעל המאור). ואולם לפי דברי התוס' אולי יש מקום לומר הואיל ולפי מחשבתו הראשונה, לזריעה, לא נדחה על ידי צימוקה, שמה אין זה נחשב 'דיחוי'.

נמלך לזריעה ואחר כך צמקה — התוס' כתבו שדינו כדין צמקה ואחר כך נמלך, ואין שייך בזה 'דיחוי', לפי שראוי הוא לפי מחשבתו האחרונה. ואולם ב'הדושי הר"ן' כתוב שבאופן זה ישתנה הדין. (וכן צדד הרז"ה בתירוץ אחד), ופשטות כוונתו שיהא הדבר תלוי בשאלת 'דיחוי'. אך אולי רצונו לומר שאפילו לפי הצד בגמרא שאין דיחוי לענין שבת, כאן יש תרתי לריעותא, גם נדחה שעה אחת משיעור חיוב, וגם שינה את מחשבתו הראשונה, הלכך באופן זה ודאי אינו חוזר לדינו הקודם).

'אי לענין טומאה, כביצה אוכלין בעינן' — על שיטות הראשונים בדין קבלת טומאה בפחות מכביצה — ע' בפירוט במובא בנבחים לא. וע"ע במובא שם קו. עוד בענין זה בהקשר לסוגיתנו — ע' שער המלך הל' ברכות ו,א.

'אבא שאול אומר: שתי הלחם ולחם הפנים שיעורן כגרוגרת' — אף על פי שמיד כשיצאו חוץ לחומת העזרה, שוב אינם ראויים לאכילה — חייבים על הוצאתם, שהרי מצוה לשרפם ככל פסולי המוקדשים, וצריך להצניעם כדי לשרפם. ובדין היה ששיעורם בכזית, אך לפי שהם באים מכח אכלים, לא יהא סופם חמור מתחילתם — לכך שיעורם בכגרוגרת. (תוס' הרי"ד)

(ע"ב) 'קופה שהיא מליאה פירות ונתנה על אסקופה החיצונה, אף על פי שרוב פירות מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה' — 'אסקופה חיצונה' היא רשות הרבים, שאינה מקורה, וכגון שהרבים מכתפים עליה, וטעם הפטור הוא לפי שמקצת מן הקופה נמצא בפנים ('הדושי הר"ן').

על קושיית האחרונים (רעק"א ועוד), מדוע אין אומרים 'קלוטה כמי שהונחה' או 'מהלך כעומד' לענין העברה מרשות לרשות, שלעולם יש לפטור משום שהחפץ נחשב כמונח באמצע, כשאיגודו במקום פטור — ע' קהלות יעקב — שבת ו,ב; ברכת מרדכי ח"א לג,ו; בית ישי יב.

'אמר חזקיה: לא שנו אלא... ורבי יוחנן אמר: אפילו...' — ע' במנחות קד. שם הראנו קו כללי במחלוקת שבין חזקיה ותלמידו רבי יוחנן; שיטת רבי יוחנן להעמיד המשנה ככולי עלמא ולא כדברי חזקיה כחד תנא, וכן להעמידה בכל אופן ולא באוקימתא מסוימת כדברי חזקיה. ועוד מצוינים שם כמאה מקומות שבהם נחלק רבי יוחנן עם חכמים אחרים, ובכולם שיטת רבי יוחנן להרחיב את הנושא ולא להגבילו — הן לענין העמדה באוקימות ואלבא דכולי עלמא, הן מבחינת אפשרויות יישום הדין וחלותו, או הרחבת המשמעות הלשונית.

'מתיב רב ביבי בר אביי: הגונב כיס בשבת...' — ע' אריכות רבה (בבאור סוגיתנו עפ"י המבואר בכתובות לא, ובישוב פסקי הרמב"ם) בשער המלך — הלכות גניבה ג,ב; חדושי הגר"ח הלוי ואבי עזרי — שם; שו"ת בית זבול ח"ב יט; קהלות יעקב — כתובות לב לו, ובח"ה טו.

דף צב

'זהאיכא מקום חלמה דאי בעי מפקע ליה ושקיל' — ללא קלקול הכיס. (חדושי הר"ן). והמאירי פרש: שיכול ליטול המעות ללא איסור תורה של חילול שבת, כגון שמרחיב את מקום התפירה — רק אז דנים אותו כעשוי כבר, אבל אם אי אפשר לו ללא איסור, אינו מוחזק שיחלל שבת (הגם שהוא גנב) ואין דנים אותו כעשוי.

'המוציא בין בימינו בין בשמאלו... חייב' — לא שמענו כאן שהעושה בשמאל חייב אלא בענין מלאכת הוצאה, אבל בשאר מלאכות אין הדבר ברור; כי הנה להלן (קג). מבואר שהכותב בשמאל [שלא כדרכו הרגילה] — פטור. אך אפשר דוקא כתיבה שמצריכה דקדוק רב, ולא שאר מלאכות. והדבר שנוי במחלוקת הפוסקים; יש סוברים שהוא הדין לשאר מלאכות שרגילים לעשותן בימין, כגון תולש ובורר — אם עשאן בשמאל פטור מן התורה משום 'שלא כדרך'. (ע' בחדושי הר"ן להלן קל. שהמל והעושה חבורה בשמאל פטור כמו בכתיבה. כן כתב הגר"מ בנט בספרו 'מגן אבות' לענין בורר בשמאל. וכן מובא מרא"מ הורביץ ומ'חזון יחזקאל'). ויש סוברים שחייב. (חיי אדם ט,ב; משנ"ב שם, ועוד. מובא בשבט הלוי ח"ח קעו. ונשאר ב'צ"ע לדינא'. וע' גם מנחת שלמה ח"ב כו,ד לענין חליבה. וע"ע דעות הפוסקים בזה, ב'מגדים חדשים' כאן).

'זמשא בני קהת מנלן דכתיב על המשכן ועל המזבח סביב, מקיש מזבח למשכן, מה משכן י' אמות אף מזבח י' אמות' — ואם תאמר מדוע צריך ללימוד זה הלא די להוכיח מכך שהמזבח או הארון הנישא על הכתף ודאי היו נתונים למעלה מעשרה טפחים — מכאן הוכיח הרשב"א (להלן צט): שאין לפטור מוציא חפץ כשאגודו במקום פטור אלא אם גופו של החפץ גבוה יותר מעשרה ויוצא מרשות הרבים וכד', שהוא אוכל כל גובה הרשות, אבל חפץ קטן שבולט החוצה — לא. (ראה עוד אריכות בשאלה זו בשו"ת רבי צבי הירש חיות (לו) — מובא במהרש"ם כאן. וערש"ש; שו"ת אבני נזר או"ח נד,ד).

ארגמן (נ"ל שהוא עשוי להריח. רש"י. והרי"ד פרש: הוא בגד הצבוע וכל שהוא חשוב לעשות ממנו אימרא. והנצי"ב פרש: הצבע עצמו, שהוא יקר וחשוב. ובתוספתא י, ג) אמרו: 'ארגמן — כדי ליטול ממנו דוגמא לאירא);

מאבני המזבח ומעפר המזבח, מְקַק ספרים ומטפחות (= רקבובית) — שמצניעים אותם לגגנם. רבי יהודה אומר: אף המוציא משמשי עבודה זרה, שנאמר ולא ידבק בידך מאומה מן החרס. חכמים (במשנה עה): חולקים על רבי יהודה וסוברים שפטור, לפי שאינו ראוי להצניע. רש"י. וכן לדעת הפוסטים במלאכה שאינה צריכה לגופה — פטור על הוצאת משמשי ע"ז. (ע' גם בתוס' צד. ד"ה את).

הרמב"ן כתב שלדעת רבי שמעון הפוסט במלאכה שאינה צריכה לגופה, המוציא מקק ספרים וכדו' לגגנם — פטור, ואילו הרי"ד חולק וסובר שגם לרבי שמעון אין פטור אלא בע"ז או במת וכדו', אבל בדברים שיש בהם קדושה וטעונים גניזה — חייב.

ב. המוציא קופת הרוכלים, אעפ"י שיש בה מינים הרבה אינו חייב אלא אחת. פירש רבנו תם שהחידוש הוא, אפילו נודע לו אחר כך על מין אחד ונתכפר, וחזר ונודע לו על מין אחר — פטור. ואעפ"י שבעלמא כפרות מחלקות, ויש סוברים שאף ידיעות גרידא מחלקות — מיני אוכלים או בשמים שבתוך כלי אינם מחלקים. והרי"ד (להלן צג): חולק וסובר שאין לחלק בין מיני בשמים שבתוך כלי לשאר הוצאות.

ג. המוציא חגב חי טהור — כל שהוא, (לפי שמצניעים אותו לקטן לשחק בו). מת — כגורגרת, כשיעור שאר אַכְלִים. רבי יהודה אומר: חגב חי טמא — כלשהו, שמצניעים אותו לקטן לשחק בו. [אבל חכמים סוברים שאין ליתנו לקטן, שמא יאכלנו לאחר שימות. ורבי יהודה אינו חושש לכך, כי דרכו של הקטן להספידו ואין דרכו לאכלו].

א. בירושלמי מובא שלא אמר רבי יהודה אלא בחגב טמא, שהואיל ואסור באכילה, מותר ליתנו לקטן לשחק, אבל חגב טהור — אסור לשחק בו, לפי שהוא ראוי לאכילה. ואולם ב'חדושי הר"ן' מבואר שרבי יהודה אמר אפילו בטמא, והוא הדין חגב טהור חייב בכלשהו.
ב. לרבי נתן (צד.), המוציא בעלי חיים פטור, שהחי נושא את עצמו. וחכמים חולקים. ומשמע בתוס' (שם), שאין חילוק בין בע"ח גדולים או קטנים, ונראה שה"ה בחגב רבי נתן פטור. וכן נקטו המפרשים.

פרק עשירי; דפים צ — צא

קכא. א. האם שיעורי הוצאה נאמרו בדבר שהצניעו לשימוש מסוים, ואחר כך הוציאו? או בדבר שלא הצניעו מקודם אלא הוציאו לצורך שימוש מסוים?

ב. הצניע זרע לזריעה והוציאו ונמלך בו והכניסו — מה דינו?

א. המצניע לזרע, לדוגמא, לרפואה, והוציאו בשבת — חייב בכלשהו. ופירש רב יהודה בשם שמואל: אפילו חטה אחת. (כן הוא סתם מתניתין. ולדעת רבי שמעון (עו): אין המצניע חייב אלא בשיעורים שבני אדם מחשיבים אותם להצנעה. ומשנתנו דלא כרבי שמעון. רא"ה).

ואמר אביי: אפילו אם בשעה שהוציאו שכה למה הצניעו, ומוציא בסתם — לא בטלה מחשבתו הראשונה, שכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה.

ואפילו אם תיכף ומיד לאחר ההנחה, אכלו ולא זרעו — חייב, מפני שבשעת ההוצאה היתה קיימת מחשבתו הראשונה (ע' שו"ת רב פעלים ח"א או"ח יב).

ודוקא אם הוציא המצניע בעצמו, ולא אדם אחר. ודלא כרבי אלעזר ברבי שמעון שסובר נתחייב זה במחשבתו של זה.

[יש מקרים בהם אין הולכים אחר מחשבתו — כאשר חושב על כמות גדולה להוציא בהוצאה אחת, והוציא מעט מעט — חייב, כפי השיעור שנתנו חכמים לכל דבר. ואעפ"י שאדם זה אינו מחשיב אלא כמות גדולה, בטלה דעתו אצל כל אדם].

המוציא לזרע וכדו', אפילו לא הצניעו מקודם — חייב בכלשהו.

המצניע פחות מכגורגרת לא כילה — משמע ברשב"א שפטור, וכ"כ עוד ראשונים. (וכ"ה

במשל"מ יח, כא; חדש האביב). והרי"ד בפסקיו כתב שאם הצניע לאכילה, כגון פרי חדש והצניעו

לתינוק — חייב (וע"ע רש"ש פ).

ב. הצניע זרע לדוגמא, והוציאו, ונמלך מכוונתו והכניסו — אינו חייב על הכנסה זו (רש"י) [ועל כל ההוצאות

שמכאן ואילך] אלא כשיעור שחייבים עליו ללא הצנעה. ואמר אביי (כפרש"י): אפילו לא נמלך בפירוש

אלא שזרקו לאוצר, אפילו לא נתערב ומקומו ניכר — בטלה מחשבתו הראשונה.

דף צא

קכב. מה דין המוציא מרשות לרשות בשבת במקרים הבאים?

א. הוציא זרעים לזריעה, וקודם שהניחם נמלך בדעתו לאכלם, ולהפך — מה הדין באופנים השונים? ומה

הדין כשנשתנה שיעורם במהלך פעולת ההוצאה?

ב. זרק כזית תרומה לבית.

ג. הוציא חתיכה משתי הלחם או מלחם הפנים שבמקדש.

ד. הוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דרך כרמלית.

א. המוציא זרעים מרשות לרשות ובשעת העקירה או בהנחה לא היה בהם כדי שיעור המחייב — פטור. אבל

אם היה בהם כשיעור, אעפ"י ששינה מחשבתו במהלך ההוצאה מאכילה לזריעה או להפך — חייב, ואין

צריך שתהיינה עקירה והנחה במחשבה אחת.

שאל רבא: הוציא כחצי גרוגרת לזריעה ותפחה לכגורגרת ונמלך עליה לאכילה — מהו, שמא יפטור מפני

שבשעה שהוציא לא היה בו שיעור אכילה.

יש אומרים (עפ"י מנחות נד), שאין מקום להסתפק אלא כאשר המאכל היה בעבר כשיעור וצמק,

כגון תאנה שנתיבשה, ועתה חזרה ותפחה, אבל אם מעיקרא לא היה בו כגורגרת, ותפח עתה

והוציאו לאכילה, אפילו לא שינה מחשבתו — פטור, כי מן התורה יש לשער המאכל כמות

שהוא לפני התפחה (עפ"י רמב"ן; רא"מ הורביץ). ואולם הרשב"א חולק וסובר שאפילו לא היה בו

שיעור מעולם ועתה תפח — חייבים עליו בכגורגרת, כי לענין שיעורי שבת הדבר תלוי

בחשיבות שבעיני הבריות, שלא כשאר איסורים (וע' גם ב'חדושי הר"ן. וע' חזו"א או"ח קנ, דף רנג).

ואם תמצי לומר חייב, כי אילו היה נשאר במחשבתו הראשונה היה מתחייב — מה הדין במקרה ההפוך,

הוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה ונמלך עליה לזריעה, שאילו היה נשאר במחשבה ראשונה היה פטור. ואת"ל שגם בזה חייב, כי לפי המצב הנוכחי יש כאן שיעור המחייב, עדיין יש להסתפק במוציא גרוגרת לאכילה וצמקה וחזר ותפחה — האם יש תורת 'דיחוי' לענין שבת אם לאו. 'תיקו'.

ב. זרק כזית תרומה לבית טמא — פטור, שהרי שיעור חיוב אכלים אינו אלא כגרוגרת. ואולם אם נח ליד אכל פחות מכביצה — שאל רבא את רב נחמן, שמא נאמר הואיל ומצטרף עם אותו אכל לענין טומאה, כמו כן תיחשב זריקתו כאילו זרק גרוגרת ויתחייב. (וניסו לפשוט לחיוב, ודחו).

א. דוקא כזית תרומה לבית טמא, שיש איסור גמור על אכילתה בטומאה, אבל זרק כזית חולין או פחות מכזית תרומה — פטור. ראשונים. והרמב"ם לא הזכיר 'תרומה', ויש שכתבו שלא גרס כן בגמרא, ולדעתו אין הבדל בין חולין לתרומה (ע' משל"מ שבת יח. וע"ע חדושי הגר"ר בנגיס ח"א סוס"י ז). מסתבר שאין הבדל אם אותו אכל המונח בבית הוא תרומה או חולין. (רשב"א, עע"ש).

ב. יש ראשונים שסוברים, אם זרק כזית תרומה טהורה לבית טהור, חייב גם אם אין שם אוכלים אחרים, הואיל וזר לוקה על אכילת כזית, הריהי כמות חשובה גם לענין הוצאת שבת. ויש חולקים וסוברים שבבית טהור פטור, כי איסור זרות לא בא על ידי הוצאה זו.

ג. התוס' ועוד צדדו לומר, שאם היה כביצה באכל שהיה מונח בבית, (וכבר הוא טמא), אין כאן צירוף למה שזרק, ויפטור.

ג. אבא שאול אומר: שתי הלחם ולחם הפנים שיעורם בכגרוגרת, כשאר אכלים.

ד. המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דרך כרמלית — אם נח בכרמלית, פטור. ואם לאו — בן עזאי פוטר כאשר היה מהלך בהוצאתו — שהמהלך כעומד דמי, וכאילו נח בכרמלית. וסתם מתניתין דלא כבן עזאי. הוורק דרך כרמלית ופסק שם כח הוורק, כגון שהתחיל שם לירד באלכסון לרשות הרבים — אפשר שפטור (עתוס' להלן צט:).

פרטים נוספים — ע' במובא לעיל ה-ו.

דפים צא — צב

קכג. א. מה דינו של המוציא כלי מלא פירות, ולא הוציאו במלואו?

ב. מה דינו של העומד ברשות זו ופשט ידו מלאה פירות לרשות אחרת; פשט ידו ריקנית לרשות אחרת, והניח אחר דבר מה בתוכה, והכניסו פנימה.

ג. הגונב כיס בשבת — באיזה אופן הוא פטור מן התשלומים?

א. המוציא כלי מלא פירות או מיני בשמים וכדו', ולא הוציאו במלואו — אם גם הפירות שבתוכו לא יצאו לגמרי מהרשות שהיו בה — פטור. (אפילו אם המשיך אחר כך והוציאו לגמרי, ההנחה שבינתים מפסקת ופטור. אחרונים, עפ"י רש"י).

ואם הפירות יצאו לגמרי ורק הכלי אגוד במקומו — חזקה מחייב, שאגד כלי לא שמיה אגד. וכן דעת אביי (לאחר חזרה). ואילו רבי יוחנן פוטר, וכן אמר רבא למסקנא — שאגד כלי שמו אגד.

וכן הלכה (רמב"ם שבת יב, יא; רי"ד; ריא"ו; 'חדושי הר"ן'). ויש שפסקו כחזקה שהיה רבו של רבי יוחנן (כן הביא המאירי בשם 'גדולי הדורות שלפנינו').